

Un passeig pels vuitanta

NARRATIVA

JOAN JOSEP ISERN

Maria-Antònia Oliver,
Crineres de foc. Edicions 62.
Barcelona, 2002.

Va ser una dècada curiosa, la dels vuitanta, pel que fa al palmarès del premi Sant Jordi de novel·la. Un article que pretengués passar revista al que van donar de si aquelles deu edicions podria, sense dir gaire mentida, portar ben bé com a títol una frase de l'estil d'*Entre l'espectacle i el desert*. Perquè va ser precisament *L'espectacle*, de Joan Mas i Bauzá, la novel·la guanyadora el 1980 i nou anys després, el 1989, el jurat va tancar la dècada declarant desert el premi a la vista del poc nivell dels treballs que s'hi havien presentat. Entremig, però, va haver-hi de tot: *espectacle i desert*. O, dit altrament, llums i ombres, rialles i ploralles, saraus i misèries...

El 1982, per posar un exemple, el Sant Jordi el va guanyar *Christian*, de Toni Pascual, un estudiant d'institut de 17 anys d'Artès que sense voler-ho es va trobar de sobte enxampat enmig d'una inesperada polèmica. No només a causa del premi que acabava de guanyar sorprenentment –“És un exercici d'escriptura que he fet en vint dies”, va declarar ple de candor als periodistes– sinó a una curiosa nota del jurat que venia a dir que, més enllà dels valors intrínsecs de l'obra presentada, s'havia optat per donar el premi a un jove desconegut a fi d'esperonar els escriptors més veterans que, pel que sembla, no estaven per la feina. Un lamentable sarau que vist avui amb la perspectiva dels vint anys que ja han passat des d'aleshores ens demostra que tots podem tenir un dia espès i que ningú no és perfecte. A part de confirmar una vegada més aquella vella teoria que diu que la funció de qualsevol jurat ha de limitar-se a tres feines: llegir, decidir... i callar.

Sarus a banda, durant els anys vuitanta van inscriure el seu nom en el palmarès del Sant Jordi uns quants autors que després han confirmat sobradament la seva vàlua: Vicenç Villatoro (*Evangeli gris*, 1981), Jaume Cabré (*La teranyina*, 1983) i Isidre Grau (*Els colors de l'aigua*, 1985). Però, per damunt de tot, la dècada dels vuitanta és la que va donar la que, segons el parer d'aquest comentarista, és encara avui una de les tres o quatre millors novel·les guardonades mai amb un Sant Jordi: *Les primaveres i les tardors*, guanyadora el 1986 i escrita per Baltasar Porcel.

En la petita crònica de l'època brilla amb llum pròpia l'edició del 1984. Si més no, per la seva exuberància. L'obra guanyadora va ser *Al meu cap una*

llosa, d'Olga Xirinacs, un retrat de gran bellesa lírica inspirat en la figura de l'escriptora Virginia Woolf i que, al meu parer, és un dels llibres més remarcables de l'autora. A les votacions finals, però, sembla que van arribar cinc llibres que tenien el jurat amb opinions dividides: el ja esmentat d'Olga Xirinacs que acabaria guanyant, *No pasaran!*, de Miquel Ferrà, que va ser finalista, i tres llibres més que es van quedar a un pam de la glòria: *Prínceps*, de Josep M. Carandell, *El tramvia blau*, de Víctor Mora, i *Crineres de foc*, de Maria-Antònia Oliver.

El llibre de Carandell era una molt notable novel·la d'iniciació que va passar injustament desapercibuda. *El tramvia blau*,

caic aquí m'aixeco– els llibres van tenir una distribució irregular i unes xifres de vendes poc engrescadores.

Potser el lector es preguntarà a què treuen cap tants revolts per comentar la flamant reedició actualitzada del llibre de Maria-Antònia Oliver que acaba de publicar Edicions 62. Reconec que m'està sortint un article batallista però és que, a part de la revifalla de records que m'ha procurat el retrobament amb el llibre, crec que difícilment es pot parlar de *Crineres de foc* sense remetre el lector a una mínima descripció del context en què va veure originàriament la llum.

Vull dir amb això que, certament, el text ha estat revisat i

de fa dos anys, esplèndida però molt diferent del que fins aleshores havia fet l'autora.

Quin sentit té, doncs, reeditar ara *Crineres de foc*?, em preguntarà algú. La resposta per mi és clara: aquesta novel·la ha d'estar sense problemes en el mercat a l'abast de qualsevol lector que la vulgui llegir. Té valors suficients perquè aquest desig sigui plausible. És, certament, una història fidel a l'estil de llibres que s'escriuen fa 18 o 20 anys i que tenien una bona acollida dels lectors. Un tipus de literatura que, tanmateix, encara ara es fa i es ven. Tot i que amb matisos a l'hora d'establir comparacions entre el moment actual i aleshores.

Crineres de foc s'inscriu volgu-

gudes dels vuit punts de la Rosa dels Vents, que s'estén en una plana al costat de la casa– i que circula a través d'un univers mític que Maria-Antònia Oliver té el talent i la traça de saber transformar en una veritable quarta dimensió narrativa.

No va, però, de ciència-ficció, *Crineres de foc*. Ni de fades, ni de bruixots, tot i que l'autora se serveix sense manies de molts dels elements que tradicionalment configuren aquests gèneres. Però si som capaços d'anar una mica més enllà del tel superficial que recobreix la història veurem que el que ha escrit Maria-Antònia Oliver és, de fet, un al·legat contra l'opressió i contra l'autoritarisme. Una opressió i un autoritarisme que, desgraciadament, tant als anys vuitanta com ara mateix es manifesten en dues vessants: la personal i la col·lectiva. En aquest sentit sí que es pot dir que el llibre és, en la seva idea de fons, rabiosament, dolorosament actual.

Una opressió i un autoritarisme personals i col·lectius que per a Oliver es rabegen amb la màxima intensitat en les dones però que, en contrapartida, són vençuts també gràcies a la força i la inspiració de les heroïnes del relat. “Darrere la força absoluta hi ha sempre una debilitat cruel”, diu n'Estel, un dels personatges clau de la novel·la. “A l'Egob [l'opressor] se'l destrueix amb la curiositat i la desobediència”, sentirem dir a na Vela, un altre dels grans personatges femenins de l'obra. Uns enunciats que algun modern trobarà excessivament rancis o arcàngèlics, ho sé, però que no em semblen gaire forassenyats vistos els temps que corren.

Pel que fa al text en si només puc dir que Maria-Antònia Oliver fa un brillantíssim exercici d'estil en la línia que ja ha esdevingut acreditada marca de la casa. En relació al text original val a dir que ha reescrit apartats, ha suprimit alguns personatges i ha escurçat escenes. Des del punt de vista conceptual també hi ha canvis: les elucubracions sobre la felicitat toquen ara molt més de peus a terra, una barraca de contadors d'històries s'ha transformat en “una barraca de jaumes” i s'ha suprimit tota referència a la paraula *cor*; un òrgan que anys enrere va donar molts maldecaps a l'autora.

Tot plegat, variacions de matis que no emmascaren en absolut el valor d'aquestes *Crineres de foc*, un llibre important pel que té de representatiu d'una època en la qual tots plegats teníem més il·lusions i érem irremissiblement més joves, potser més feliços i sens dubte bastant més indocumentats que ara.

Hem recuperat *Crineres de foc* i Maria-Antònia Oliver està en forma. Dues magnífiques notícies.

Maria-Antònia Oliver ha vist reeditada una de les seves novel·les

de Víctor Mora, era la història que cloïa la trilogia al voltant del personatge de Lluís Martí començada amb *Els plàtans de Barcelona* i continuada amb *París Flash back*. Per la seva banda *Crineres de foc*, de Maria-Antònia Oliver, era el llibre que segons els que sempre presumeixen de saber-ho tot feia la competència més directa a la novel·la d'Olga Xirinacs. En aquesta ocasió la bronca va venir arran de la publicació, el mateix dia de la proclamació del premi, d'un article d'un dels membres del jurat que comentava les obres presentades i que, entre altres consideracions, desvelava la identitat de l'autora mallorquina que havia presentat sota pseudònim *Crineres de foc*.

Pocs mesos després de la Nit de Santa Llúcia –de cara a la festa de Sant Jordi del 1985, vaja– els tres llibres bandejats veurien la llum en un paquet conjunt d'Editorial Laia en què la faixa promocional invitava els lectors a esbrinar si el jurat s'havia equivocat o no. Malgrat els esforços de l'empresa –feia ja temps que Laia anava aquí

'Crineres de foc' s'inscriu volgudament en l'àmbit de la literatura èpica de reminiscències grandioses

adaptat (d'aquí a una estona en parlaré, de l'adaptació) recentment per l'autora i que *Crineres de foc* és una novel·la molt important i, sens dubte, la més ambiciosa que ha escrit fins ara Maria-Antònia Oliver. Però també sospito que, posada a fer-la ara de nou en nou, l'autora no l'escriuria. Hi ha hagut prou vicissituds en la seva recent biografia per esperar que la seva manera d'enfrontar-se a la literatura no hagi experimentat cap variació. Em remeto a *Tallats de lluna*, una novel·la

dament en l'àmbit de la literatura èpica, de reminiscències grandioses –com una part de la música (el denominat *rock simfònic*) que en aquells moments escoltàvem–, inspirada tant en l'univers de Tolkien com en les atmosferes de Garcia Márquez. Una literatura que, en el cas de casa nostra, se la feia servir, a més a més, de vehicle –sovint no gaire subtil– per a unes idees determinades que trobaven una acollida còmplice en el públic lector. No oblidem que per aquella època Jaume Fuster, l'inoblidable company de Maria-Antònia Oliver, ja havia enllestit dos dels tres títols del seu cicle sobre els Països Catalans: *L'illa de les Tres Taronges* i *L'Anell de Ferro*. Un cicle en el qual trobem escenaris, situacions i personatges –la Dona Peix, n'Estel d'Or...– que apareixen també a *Crineres de foc*.

La història que Maria-Antònia Oliver ens explica a *Crineres de foc* gravita damunt de dos escenaris paral·lels –un casalot on viu gairebé reclosa una enigmàtica família i el Claper, un poble fundat per gents vin-